

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра загальної і соціальної психології та соціології

ПІДТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. Гаврилюк С. В.

Протокол № 2 від 17.10. 2018 р.

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни

ПОЛІТИЧНА СТАТИСТИКА

підготовки   магістра
спеціальності   052 Політологія
освітньої програми   Політологія

Програма навчальної дисципліни «Політична статистика» підготовки магістра, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 052 Політологія, за освітньої програмою Політологія

Розробник: доцент кафедри загальної і соціальної психології та соціології Сальнікова С. А., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи

Рецензент: доцент кафедри загальної і соціальної психології та соціології Ліщук-Торчинська Т. П., кандидат філософських наук, доцент кафедри соціології

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри загальної і соціальної психології та соціології

протокол № 3 від 19.09 2018 р.

Завідувач кафедри: Лазорко О. В.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології та соціології

протокол № 2 від 19.09 2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету Іванашко О. Є.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

© Сальнікова С. А., 2018

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150 / 5	052 Політологія	Рік навчання 5
		Семестр 9-й
ІНДЗ: <u>немає</u>	Політологія Магістр	Лекції 24 год.
		Практичні (семінарські) 24 год.
		Самостійна робота 92 год.
		Консультації 10 год.
		Форма контролю: залік

Таблиця 1.2

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150 / 5	054 Політологія	Рік навчання 6
		Семестр 11-й
ІНДЗ: <u>немає</u>	Політологія Магістр	Лекції 16 год.
		Практичні (семінарські) 6 год.
		Самостійна робота 110 год.
		Консультації 18 год.
		Форма контролю: залік

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Навчальна дисципліна є важливим спеціально орієнтованим предметом, що безпосередньо сприяє розвитку професійної підготовки, формуванню та вдосконаленню певних фахових умінь та навичок у студентів-політологів.

Метою курсу є отримання студентами компетенцій, знань, вмінь та навичок, необхідних та достатніх для самостійного проведення аналізу та інтерпретації

первинних та вторинних даних емпіричних досліджень політичної реальності, а також для правильного розуміння відповідних публікацій та візуалізацій.

Основні **завдання** вивчення дисципліни «Політична статистика» полягають у (1) ознайомленні студентів з основами теорії вимірювання, типологією вимірювальних шкал та основними традиційними методами статистичного аналізу емпіричних даних; (2) набутті знань з теоретико-методологічних засад використання математичних (в першу чергу статистичних) методів аналізу даних емпіричних досліджень; (3) набутті знань з методичних та процедурних аспектів побудови кількісних моделей соціально-політичних явищ та їх використання для пояснення стану та розвитку політичних процесів.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни «Політична статистика» базуються на комплексі знань, отриманих студентами під час вивчення інформаційних технологій, кількісних методів збору інформації, окремих розділів вищої математики, методології соціологічного дослідження. Вона є основою для опанування прикладних курсів даної спеціальності та написання наукових статей, тез доповідей, магістерських робіт.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

Після завершення навчальної дисципліни студенти будуть компетентними у таких питаннях як:

- знання дескриптивного аналізу даних, зокрема аналізу однієї змінної;
- здатність аналізувати таблиці різної розмірності;
- знання методів встановлення статистичної залежності / незалежності;
- здатність здійснювати статистичні висновки (точкове та інтервальне оцінювання, перевірка статистичних гіпотез);
- здатність оцінювати якість статистичної інформації;
- здатність інтерпретувати статистичні показники та візуальні дані у дослідженнях політичних реальностей;
- здатність виокремлювати систему статистичних показників для аналізу політичних явищ і процесів;
- здатність виявляти політичні технології та маніпуляції із застосуванням статистичних показників.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна складається з двох змістових модулів.

Структура навчальної дисципліни представлена у таблицях 2.1. і 2.2.

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекц.	Практ.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Аналіз статистичних даних: описовий та крос-табуляційний					
Тема 1. Описові статистики. Аналіз однієї ознаки	17	4	2	10	1
Тема 2. Крос-табуляційний аналіз: особливості прочитання двовимірних таблиць	15	4	2	8	1
Тема 3. Кореляційний аналіз: критерій Пірсона	24	4	6	12	2
Тема 4. Статистичні висновки. Точкове та інтервальне оцінювання	19	2	4	12	1
Разом за модулем 1	75	14	14	42	5
Змістовий модуль 2. Дослідження політичної реальності: статистичні показники та способи їх візуалізації					
Тема 5. Статистики, статистичні показники, індекси, рейтинги	19	4	2	12	1
Тема 6. Візуалізація статистичних даних в політичних дослідженнях	23	2	4	16	1
Тема 7. Політичні технології та політичне маніпулювання через статистичні показники	18	2	2	12	2
Тема 8. Якість соціологічної інформації	15	2	2	10	1
Разом за модулем 2	75	10	10	50	5
Всього годин	150	24	24	92	10

Таблиця 2.2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекц.	Практ.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Аналіз статистичних даних: описовий та крос-табуляційний					
Тема 1. Описові статистики. Аналіз однієї ознаки	17	2	1	12	2
Тема 2. Крос-табуляційний аналіз: особливості прочитання двовимірних таблиць	16	2	-	12	2
Тема 3. Кореляційний аналіз: критерій Пірсона	19	2	1	14	2
Тема 4. Статистичні висновки. Точкове та	19	2	1	14	2

інтервальне оцінювання					
Разом за модулем 1	71	8	3	52	8
Змістовий модуль 2. Дослідження політичної реальності: статистичні показники та способи їх візуалізації					
Тема 5. Статистики, статистичні показники, індекси, рейтинги	19	2	1	14	2
Тема 6. Візуалізація статистичних даних в політичних дослідженнях	23	2	1	18	2
Тема 7. Політичні технології та політичне маніпулювання через статистичні показники	20	2	1	14	3
Тема 8. Якість соціологічної інформації	17	2	-	12	3
Разом за модулем 2	79	8	3	58	10
Всього годин	150	16	6	110	18

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Особливості застосування мережевого аналізу у дослідженні політичних еліт
2. Репрезентативність соціологічного дослідження
3. Достовірність джерел інформації
4. Надійність даних політичних досліджень
5. Валідність соціологічних даних, поняття валідизації
6. Основні вимоги щодо опису параметрів соціологічного дослідження у презентації результатів
7. Нормальний розподіл: параметри, вид кривої розподілу, інтерпретація площі під кривою розподілу
8. Стандартизація змінних: мета, формула обчислення стандартизованої змінної
9. Основні підходи до формалізації поняття зв'язку між двома змінними
10. Причинні моделі в політичних дослідженнях
11. Візуалізація результатів у дослідженні політичних процесів
12. Соціологічний аналіз політичних технологій
13. Соціологічний аналіз політичного маніпулювання
14. Статистичні показники політичної та електоральної поведінки

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Дисципліна складається з 2-х змістовних модулів та її вивчення не передбачає виконання ІНДЗ. Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за

1. поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 40 балів);
2. модульні контрольні роботи (максимум 60 балів).

Аудиторна робота за перший змістовий модуль максимально оцінюється у 4 бали, за другий – у 2,4 бали.

Таблиця 3.1

Поточний контроль (мах = 40 балів)								Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1								Модуль 2		
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				МКР 1	МКР 2	
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	20	40	100
4	4	12	8	2,4	4,8	2,4	2,4			

Шкала оцінювання

Таблиця 3.2

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основні джерела

1. Горбачик А. П. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS: Навч. посіб. / А. П. Горбачик, С. А. Сальнікова. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 164 с.

2. Паніотто В. І. Статистичний аналіз соціологічних даних / В. І. Паніотто, В. С. Максименко, Н. М. Харченко. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 270 с.

3. Сальнікова С. А. Кількісні методи в соціології [Текст, Електронний ресурс] / С. А. Сальнікова // Соціологія : зб. тест. завдань. – Луцьк : Вол. обл. друкарня, 2009. – С. 97–123. ISBN 978-966-361-386-4. – Режим доступу : http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/844/1/Quantative_Salnikova.pdf

4. Сальнікова С. А. Математичні методи в соціології / С. А. Сальнікова // Тести із соціології. – Луцьк : Ключі; Волинська обл. друк. – 2012. – С. 39–55. ISBN 978-966-361-683-4

5. Сальнікова С. Громадсько-політична активність населення європейських країн / С. Сальнікова, Т. Тимчук // Соціологічні студії. – 2017. – Т. 1. – № 10. – С. 26–35.

6. Salnikova S. Ukrainian Society under Conditions of Total Anomy / S. Salnikova // Economics & Sociology. – 2014. – Vol. 7. – № 2. – P. 183–198.

Додаткові джерела

1. Богуславська К. О. Застосування мережевого підходу у дослідженнях політичних еліт / К. О. Богуславська // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй, 2006. – К. : – С. 351–360.

2. Ермолаев А. Выборочный метод в социологии / А. Ермолаев. – М., 2000.

3. Кимбл Г. Как правильно пользоваться статистикой / Г. Кимбл. – М. – 1982. – 294 с.

4. Лазерсфельд П. Измерение в социологии / П. Лазарсфельд // Американская социология. Перспективы, проблемы, методы. – М. : Прогресс, 1972. – С. 134–149.

5. Сальнікова С. А. Застосування критерію Пірсона до визначення структури тестових завдань / С. А. Сальнікова // Соціологічні студії. – 2015. – № 1 (6). – С. 78–83.

6. Сальнікова С. Соціальна діагностика міста Луцька в рамках розробки стратегічного плану його розвитку / С. Сальнікова // Соціологічні студії. – 2018. – № 1 (12). – С. 42–51.

7. Сальнікова С. Соціальне самопочуття жителів міста Луцька: про що говорить моніторинг / С. Сальнікова // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2017. – № 2. – С. 105–118.

8. Сальнікова С. А. Благодійність населення східноєвропейських країн із радянським минулим / С. А. Сальнікова // Соціологічні студії. – 2014. – № 2 (5). – С. 39–45.

9. Толстова Ю. Н. Логика математического анализа социологических данных / Ю. Н. Толстова. – М. : Наука, 1991. – 110 с.

10. Толстова Ю. Н. Измерение в социологии : учеб. пособ. / Ю. Н. Толстова. – М. : КДУ, 2007. – 288 с.

11. Циба В. Т. Математичні основи соціологічних досліджень: кваліметричний підхід / В. Т. Циба. – К.: МАУП, 2002. – 248 с.

12. Чурилов Н. Типология и проектирование выборочного социологического исследования (история и современность) / Н. Чурилов. – К. : Факт, 2008. – 366 с.

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

Питання до заліку:

1. Статистичні методи аналізу даних політичних досліджень
2. Якість статистичної інформації
3. Вимірювання в соціології. Ієрархія шкал за рівнем вимірювання
4. Дискретні та неперервні змінні. Дихотомічні змінні та їх використання в аналізі даних

5. Поняття залежної змінної та незалежної змінної. Симетричний та несиметричний зв'язок між змінними
6. Міри центральної тенденції для шкал різних типів
7. Міри варіації для шкал різних типів
8. Аналіз розподілу однієї змінної за взаєморозміщенням і значенням мір
9. Одновимірна таблиця: структура таблиці, правила читання, інтерпретації та презентації таблиць у публікаціях.
10. Двовимірна таблиця: структура, правила читання, інтерпретації та презентації таблиць у публікаціях.
11. Статистичний розподіл χ^2 : параметри, сфера застосування
12. Статистичний розподіл Стьюдента: параметри, сфера застосування
13. Функціональна і кореляційна залежності, види зв'язку між змінними
14. Критерій χ^2 : основна ідея, схема розрахунку
15. Критерій χ^2 : сфера застосування і обмеження (умови)
16. Коефіцієнт χ^2 Пірсона: інтерпретація, число ступенів свободи
17. Рівні значущості χ^2 . Стандартні рівні значущості в соціальних науках
18. Застосування критерію χ^2 для випадку перевірки вторинних даних
19. Використання графіків в аналізі та презентації результатів. Основні види графіків
20. Поняття статистичного висновку. Точкове та інтервальне оцінювання статистик
21. Характеристики точкових оцінок та основних статистик як точкових оцінок (середнього, моди, медіани, дисперсії, стандартного відхилення, коефіцієнту кореляції)
22. Поняття довірчої імовірності та довірчого інтервалу, їх інтерпретація
23. Побудова довірчих інтервалів для середнього, частки
24. Побудова довірчих інтервалів для коефіцієнту кореляції
25. Загальна процедура перевірки статистичних гіпотез
26. Перевірка гіпотез про рівність часток (відсотків), середніх, дисперсій та коефіцієнтів кореляції у двох вибірках
27. Індекси: побудова, інтерпретація
28. Рейтинги: особливості формування, прочитання, інтерпретації
29. Статистичні показники у політичних технологіях
30. Статистичні показники як засіб політичного маніпулювання